

نگاهی تحلیلی به
تعریف دین و دینداری
از منظر کتب درسی تعلیمات دینی

به اهتمام

سرگروه‌های آموزشی درس دین و زندگی

شهرستان‌های استان تهران

انتشارات نیا

سرشناسه: شاه‌منصوری، عباس، ۱۳۵۶
عنوان و پدیدآور: نگاهی تحلیلی به تعریف دین و دینداری از منظر کتب
درسی تعلیمات دینی / به اهتمام سرگروه‌های آموزشی درس دین و
زندگی شهرستان‌های استان تهران.
مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی نبأ، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.
شابک: ۷-۱۲۶-۲۶۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
موضوع: تعلیمات دینی، تعلیمات دینی اسلامی، دین، دینداری.
رده‌بندی کنگره: BP ۷ / ۷
رده‌بندی دیویی: ۷۹۲ / ۷۰
شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۳۶۰۳۶

انتشارات نبأ

نگاهی تحلیلی به تعریف دین و دینداری از منظر کتب درسی تعلیمات دینی

به اهتمام: سرگروه‌های آموزشی درس دین و زندگی
شهرستان‌های استان تهران
حروفچینی: انتشارات نبأ / صفحه‌آرایی: مشکاة
چاپ و صحافی: دالاهو، صالحانی

چاپ اول: ۱۴۰۰ / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه / قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال
ناشر: انتشارات نبأ / تهران، خیابان شریعتی، بالاتر از خیابان
بهار شیراز، کوچه مقدم، نش خیابان ادیبی، شماره ۲۶
تلفن: ۷۷۵۰۶۶۰۲ / فاکس: ۷۷۵۳۵۷۷۶

شابک: ۷-۱۲۶-۲۶۴-۶۰۰-۹۷۸

ISBN 978 - 600 - 264 - 126 - 7

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول: دین و دینداری از منظر دین	۱۷
۱ - دین چیست؟	۱۷
۲ - دین در عالم واقع	۱۹
۳ - یک دین یا چند دین؟	۲۱
۱ - بروز تناقض	۲۱
۲ - تضاد مبنا و مقصد	۲۲
۴ - کدام دین حق است؟	۲۳
۵ - آیا دین تکاملی است؟	۳۰
۶ - تسلیم در برابر حجت خداوند؛ یگانه دین مقبول خداوند	۳۲
۷ - مواضع سه گانه در مواجهه با دین	۴۸
۸ - رابطه ایمان و عمل صالح	۴۹
۹ - تولی و تبری؛ اصل دین	۵۳
۱۰ - مؤمن، کافر و مستضعف در روز قیامت	۵۷

۵۸	۱ - مؤمن
۶۳	۲ - کافر
۶۴	۳ - مستضعف

فصل دوم: نقد و بررسی تعریف کتب تعلیمات دینی از دین و دین‌داری

۶۷	۱ - موضع دوگانه در تعریف دین
۶۷	۱ - ۱. موضع نخست
۶۹	۲ - ۱. موضع دوم
۷۹	۲ - تکاملی دانستن دین و تأثیر آن بر دیگر موضوعات
۷۹	۱ - ۲. تکاملی دانستن دین
۸۳	۲ - ۲. تکاملی بودن دین و ختم نبوت
۸۶	۳ - ۲. نظریه تکامل و قرآن
۸۷	۴ - ۲. نظریه تکاملی و احکام
۸۸	۳ - دین از منظر فرهنگ و تمدن
۸۹	نقد و بررسی

فصل سوم: بازیابی مبانی نظری اندیشه‌ی مدرنیته در کتب درسی تعلیمات

۹۷	دینی
۹۷	۱ - طرح مسأله
۹۹	۲ - مبانی نظری غرب مدرن
۱۰۶	۱ - ۲. مدرنیته: (Modernite)
۱۰۷	۲ - ۲. اومانیسم: (Humanism)
۱۰۸	۳ - ۲. ساینتیسم: (Scientism)
۱۰۹	۴ - ۲. سیر خطی پیشرفت
۱۱۰	۵ - ۲. فمینیسم: (Femenism)

مقدمه

وقت خواب که می‌شد تازه موقع فکر کردنم می‌شد. تقصیر این زنگ‌های دینی بود که برهم زنده خواب شب‌هایم می‌شد. به این فکر می‌کردم که در ترازوی اعمال و وضعیت کارهای خوب و بد چگونه است. آیا هر دو را وزن می‌کنند و بعد هر طرفی که سنگین‌تر بود عاقبت ما را تعیین می‌کند؟ یعنی اگر خوبی‌ها بیشتر بود بهشتی می‌شویم و اگر بدی‌ها بیشتر بود جایگاه‌مان جهنم است؟ پس این که می‌گویند بعضی کارهای خوب کارهای بد را پاک می‌کند و یا برخی بدی‌ها خوبی‌ها را باطل می‌کنند چگونه در این محاسبه وارد می‌شوند؟ ضمن این که کار بدی مانند قتل یک انسان مظلوم با چه کارهای خوبی برابر است؟ و ... اگر چه زنگ‌های دینی و موقعیت‌هایی از این دست، چند روزی مجالی برای پرهیزکاری ایجاد می‌کرد، اما حیف که آن تقواهای دوست‌داشتنی با سوالاتی همراه می‌شد که امنیت تقوا را با تلاطم همراه می‌کرد. سؤال‌های بی‌جوابم امواجی بودند که گویی چشم دیدن‌آبی آرام پرهیزکاری را نداشتند.

روزها که می‌گذشت وسعت سؤال‌هایم و عمق آن‌ها نیز رو به

فزونی می‌نهاد. آیا آن‌چه را که من به آن معتقدم همان حقیقتی است که خدا از بندگانش می‌خواهد؟ یا این‌که من بر باطلم و دیگر ادیان و مذاهب بر حق هستند؟ شاید هم همه بر حق هستند و هر کس به هر طریقی رفتار کند خدا از او می‌پذیرد؟

نه کتاب‌های درسی و نه معلم‌های خوب دینی هیچ‌کدام پاسخی قانع‌کننده برایم نداشتند. ورود به دانشگاه نیز مجالی برای یافتن پاسخ‌هایم فراهم نمی‌کرد. اساساً رشته الهیات و معارف اسلامی به گونه‌ای نبود که بتواند به سؤالات اعتقادی پاسخ گوید؛ گرایش قرآن و حدیث مجموعه‌ای از دیدگاه‌های اندیشمندان در مورد کتابت قرآن، حدیث‌شناسی، تاریخ حدیث و نظایر این‌ها بود. گرایش فلسفه و کلام نیز مجموعه‌ای از اندیشه‌های فلسفی-کلامی در اثبات وجود، منطق ارسطویی، اثبات نبوت و معجزات و نظایر این‌ها بود که همگی در فضایی ذهنی بوده و همین ذهنی بودن موجب انبوهی از نظریات مختلف شده بود. گرایش ادیان و عرفان هم فارغ از هرگونه واقع‌گرایی همه چیز را مطلوب می‌دانست و سعی داشت با چشم پوشی از عالم واقع و تمام اختلاف و نزاحمات موجود، همه را خوب جلوه داده و بگوید:

مسلمان گر بدانستی که بت چیست

بدانستی که دین در بت پرستی است^۱

و یا

جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه

چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند^۲

۱. شبستری، شیخ محمود، گلشن راز، بخش ۵۹.

۲. غزلیات حافظ، غزل شماره ۱۸۴.